

УДК 338.2

Завгородній Р. В.

Класичний приватний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСОСПОЖИВАННЯ В НАФТОГАЗОВОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу, наданню оцінки та визначенню проблем забезпечення ресурсоспоживання в нафтогазовому секторі економіки України. Розглянуто динаміку змін внутрішнього постачання природного газу, нафти та нафтопродуктів, а також забезпеченість потреб природним газом та нафтою власного виробництва. Наведено показники чистого імпорту природного газу, нафти та нафтопродуктів. Визначено проблеми забезпечення ресурсоспоживання в нафтогазовому секторі. Зазначені позитивні кроки, які вже зроблені і шляхи, які необхідно ще зробити для розвитку і забезпечення ресурсоспоживання в нафтогазовому секторі економіки України.

Ключові слова: нафтогазовий сектор, видобуток, енергоресурси, споживання, енергетична безпека, енергетичний розвиток, енергетичні ресурси, енергетична політика.

Постановка проблеми. Однією із визначальних ознак сучасного світового економічного розвитку є глобалізація, яка впливає і на національні енергетичні ринки, що супроводжується зміною моделі функціонування енергетичного сектора, поступовим скороченням використання традиційного палива, формуванням конкурентного середовища на ринках природного газу, інтенсивним розвитком технологій використання нетрадиційних енергоресурсів, тобто використанню енергії із відновлюваних та альтернативних джерел. Актуальність дослідження зумовлена кризовим станом сьогодення енергетичної сфери України, нагальною потребою її реформування, що, в свою чергу, вимагає пошуку альтернативних способів вирішення визначеної проблеми, одним із яких є розроблення дієвої та ефективної економічної політики в умовах євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління енергетикою присвячена значна кількість наукових досліджень. Дослідження процесів управління енергетикою окремих регіонів висвітлено у працях В. Шевченко, Н. Ткаченко. Проаналізовано стратегії регіонального енергетичного розвитку в роботах М. Гончара, С. Жука. Аналіз економічних підходів до використання енергетичних ресурсів наведено в працях Н. Белопольського, Д. Турченко. Процеси управління енергетикою безпекою розглянули О. Іванюк, Л. Середа, О. Дзьоба. Проблеми розвитку світової енергетики, застосування альтернативних джерел розглядалися в працях В. Вербицького, Т. Залізної, Г. Земляного, С. Казанського, О. Мельник, А. Рижова, С. Ткаченка, В. Точиліна, Р. Фішера, Н. Чухрай, А. Шевцова та ін. Однак, залишаються недостатньо обґрунтованими механізми державної енергетичної політики щодо розвитку країни в умовах євроінтеграції. Існує потреба в удосконаленні енергопостачання України за умов обмеженості енергетичних ресурсів, скорочення наявності класичних енергоресурсів, підвищення рівня енергетичної безпеки України тощо.

Метою статті є проведення оцінки сучасного стану та визначення проблем забезпечення ресурсоспоживання в нафтогазовому секторі економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах глобалізації національної економіки паливно-енергетичні ресурси відіграють домінуючу роль, адже ресурси – це головне багатство нашої країни. Сьогодні можна спостерігати підвищення залежності соціально-економічного роз-

витку від забезпеченості паливно-енергетичними ресурсами [1]. Ключовою тенденцією на даний час є демонополізація енергетики на основі вивчення міжнародного досвіду та перехід вітчизняного енергоринку на нову модель функціонування [2]. Питання енергетичної безпеки держави є надзвичайно актуальним, адже в силу світової боротьби за джерела енергоносіїв кожна держава формує стратегії щодо підвищення рівня власної енергетичної безпеки. В Україні дане питання також набрало своєї гостроти [3].

Україна належить до країн з дефіцитом власних природних вуглеводневих ресурсів. Рівень енергозалежності України є середньоєвропейським і характеризується відсутністю диверсифікації джерел постачання енергоносіїв. Світова енергетична криза негативно впливає на економічний розвиток України. Нестабільність цін призводить до значних ризиків непередбаченості, а відсутність важелів впливу на іноземних монополістів може спричинити виникнення кризи «забезпечення» [4].

Відсутність в Україні необхідних запасів нафти і нафтопродуктів унаслідок суттєвої залежності національної економіки від імпорту енергоносіїв становить загрозу енергетичній безпеці країни. У разі припинення надходжень нафти і нафтопродуктів потребу в них країна зможе задовольняти протягом не більш як 10 днів за рахунок власного видобутку та наявних резервів [4].

Внутрішнє постачання нафти та нафтопродуктів наведено (рис. 1).

Обсяг споживання нафтопродуктів з кожним роком зростає і на сьогодні перевищує 10 млн. т на рік. Для виробництва такого обсягу світлих нафтопродуктів необхідно переробити близько 20 млн. т нафти і газового конденсату.

Забезпеченість потреб нафтою власного виробництва наведено (рис. 2).

Отже, у забезпеченні внутрішнього попиту частка сировини власного видобутку становить не більш як 15%. На сьогодні попит на внутрішньому ринку нафти і нафтопродуктів задовольняється переважно шляхом імпорту нафти, що спрямовується на вітчизняні нафтопереробні заводи для переробки, і нафтопродуктів [4].

Чистий імпорт нафти та нафтопродуктів наведено (рис. 3).

Україна є світовим лідером за рівнем споживання скрапленого газу в транспортному секторі. Сьогодні частка автогазу в загальному кошику спожитих моторних палив становить в Україні близько 25%, що в 2 рази і більше переви-

ще рівень, наприклад, Туреччини (12%) і Південної Кореї (менше 10%). Український ринок давно перевершив за широтою поширення використання автогазу не тільки будь-яку з європейських країн, але і є абсолютним світовим лідером у застосуванні продукту на транспорті за часткою в кошику використовуваних палив із дворазовим

відривом від другої за цим показником країни [6]. Це пов'язано з чисельністю населення і кількістю в кожній з країн транспортних засобів, що використовують нафтопродукти і скраплений газ [4]. Україна посідає п'яте місце за споживанням скрапленого газу на транспорті в світі з показником біля 1,8 млн т. Перше місце – у Туреччині, далі

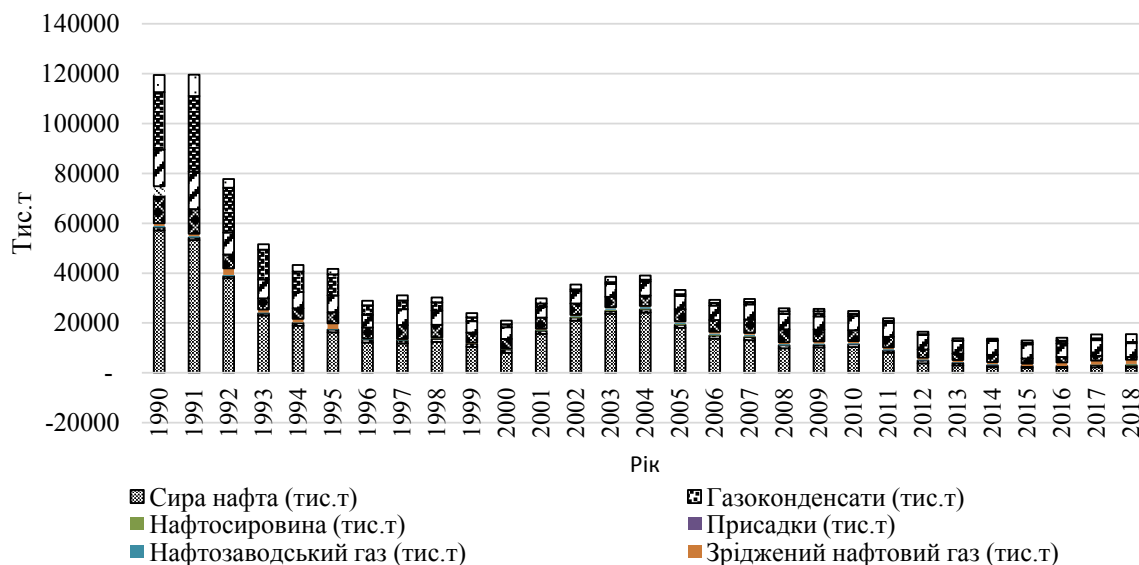

Рис. 1. Внутрішнє постачання нафти та нафтопродуктів

Джерело: складено за даними [5]

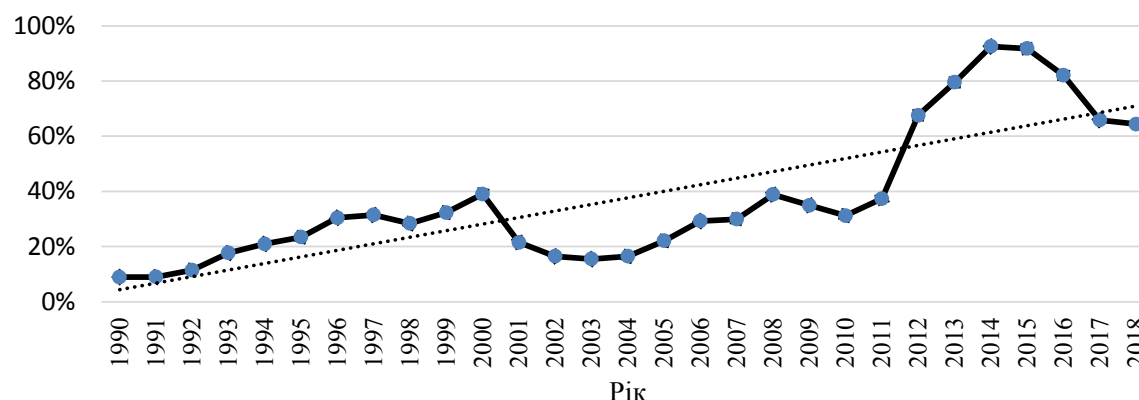

Рис. 2. Забезпеченість потреб нафтою власного виробництва

Джерело: складено за даними [5]

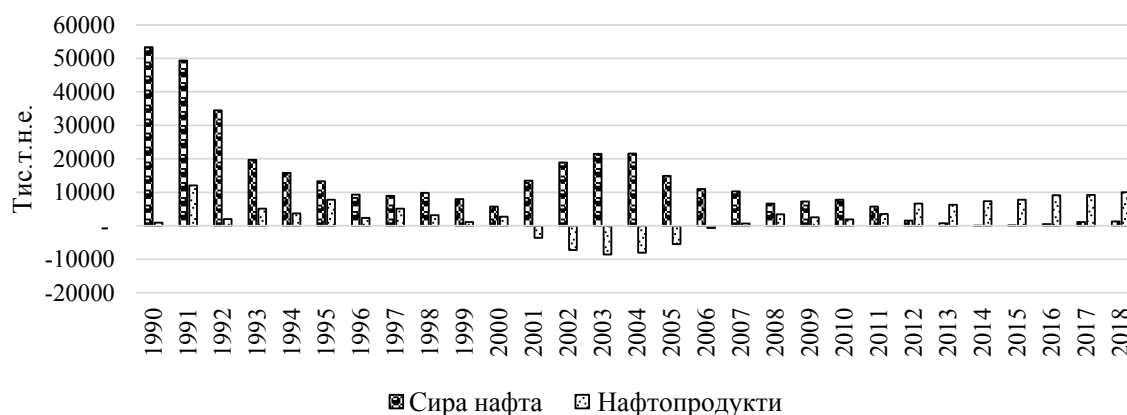

Рис. 3. Чистий імпорт нафти та нафтопродуктів

Джерело: складено за даними [5]

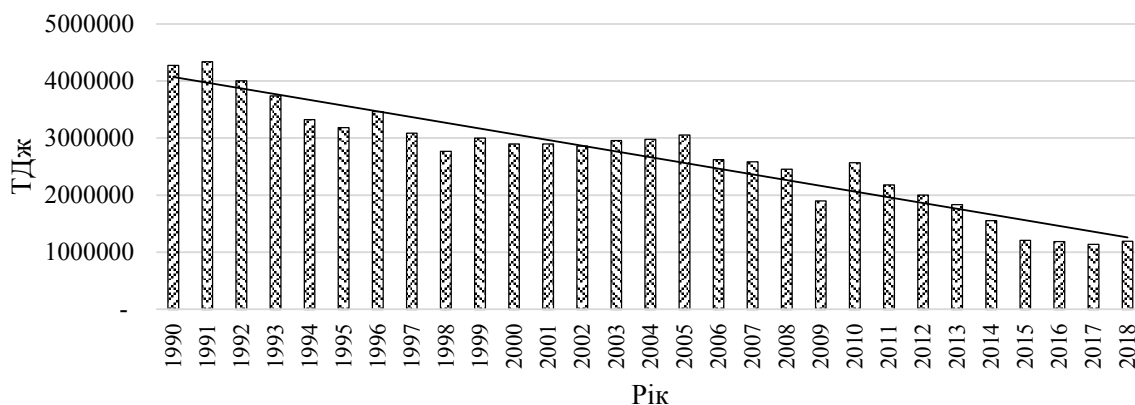

Рис. 4. Внутрішнє постачання природного газу

Джерело: складено за даними [5]

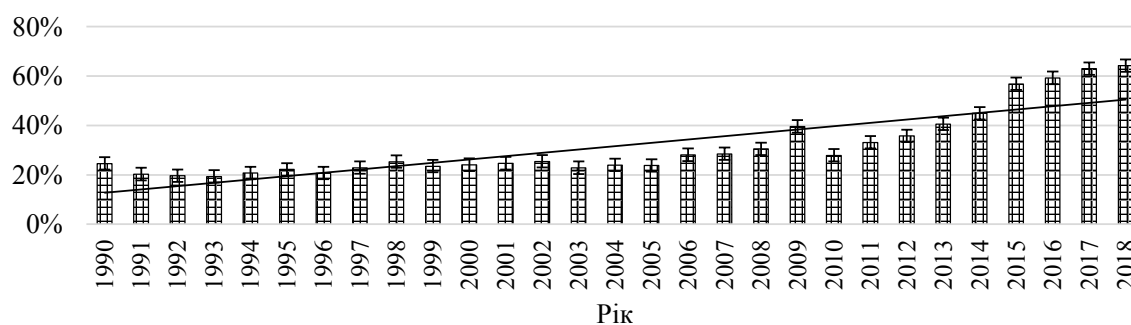

Рис. 5. Забезпеченість потреб природним газом власного виробництва

Джерело: складено за даними [5]

йдуть Південна Корея, Росія і Польща. Перші три країни значно перевершують Україну за чисельністю населення, а Польща – значно випереджає за кількістю автомобілів [6].

Внутрішнє постачання природного газу та Забезпеченість потреб природним газом власного виробництва наведено (рис. 4 та рис. 5).

Освоєння відновлюваних джерел енергії є одним з найактуальніших напрямів розвитку енергетики України. Нетрадиційні джерела енергії є складовими енергетичного потенціалу України. У енергетичному балансі країни переважають природний газ, вугілля та атомна енергія. Залучення нетрадиційних видів енергії в Україні

поки що відбувається повільними темпами. Динаміка впровадження відновлюваних джерел енергії наведено (табл. 1).

Зростання обсягів постачання та споживання енергії з відновлюваних джерел, зокрема біопалива та відходів, свідчать про те, що поступово забезпечується реалізація державної політики у сферах ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, хоча і дуже повільними темпами. Завдяки наявності земельних ресурсів, які можуть бути відведені під виробництво біопалива в Україні без великої шкоди виробництву продуктів хар-

Таблиця 1

Динаміка впровадження відновлюваних джерел енергії

Види палива / сектори	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018
Частка відновлюваних джерел енергії у загальному постачанні первинної енергії, %							
Гідроелектроенергія	0,4	0,7	0,9	0,5	0,7	0,9	1,0
Вітрова, сонячна енергія і т. п.	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2
Біопаливо та відходи	0,1	0,2	1,1	2,3	3,0	3,3	3,4
Структура відновлюваних джерел енергії у загальному постачанні первинної енергії, %							
Гідроелектроенергія	71,5	78,7	43,3	17,2	18,3	19,7	20,9
Вітрова, сонячна енергія і т. п.	0,0	0,0	0,2	5,0	3,4	3,8	4,6
Біопаливо та відходи	28,5	21,2	56,5	77,9	78,3	76,5	74,5
Структура біопалива та відходів у загальному постачанні первинної енергії, %							
Тверде біопаливо	100,0	100,0	100,0	99,2	98,8	98,6	98,5
Рідке біопаливо	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0
Біогази	0,0	0,0	0,0	0,7	1,2	1,3	1,5
Відходи/інше	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0

Джерело: складено за даними [5]

чування та забезпечення тваринництва кормами, потенційно Україна може бути важливим гравцем на європейському ринку біопалива [8].

Висновки. Узагальнивши вищевикладене, можна зробити висновок про необхідність створення в Україні мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів, що обумовлено: недостатнім обсягом видобутку власних вуглеводнів, залежністю від імпорту, обмеженими можливостями нарощення обсягів, наявною загрозою виникнення кризових явищ на ринку нафти і нафтопродуктів тощо.

Україна володіє достатніми природними ресурсами, науковим, технічним, технологічним і кадровим потенціалом для забезпечити природним газом власного видобутку. Збільшення видобутку газу в Україні – це реально завдяки двом осно-

вним напрямкам, по-перше – застосування сучасних технологій, по-друге – розширення ресурсної бази за рахунок пошуку нових покладів та буріння великої кількості свердловин. Необхідно провести інвентаризацію, ре-паспортизацію та ілюстрацію експлуатаційного фонду свердловин та покладів. Також вкрай необхідно передбачити в законодавстві дієві та ефективні механізми регулювання розвідку та видобуток вуглеводнів, а саме: прозорі конкурсні процедури розподілу ліцензій; врегулювати питання щодо єдиної плати за користування надрами; визначити чіткі та вичерпні підстави надання ліцензії поза аукціоном та анулювання ліцензії тощо. Тобто, необхідно мобілізувати наявний в країні науковий, технічний, фінансовий і адміністративний ресурс, удосконалити законодавство з надрокористування.

Список використаних джерел:

1. Андрусів У.Я., Кулик Т.П. Паливно-енергетичні ресурси в контексті підвищення енергетичної безпеки держави в умовах глобалізації // Економіка та управління в нафтогазовому комплексі України: актуальні проблеми, реалії та перспективи : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Івано-Франківськ, 2016. – С. 13-14.
2. Буй Ю.В. Лібералізація вітчизняного ринку електроенергії : проблеми та перспективи // Економіка та управління в нафтогазовому комплексі України: актуальні проблеми, реалії та перспективи : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Івано-Франківськ, 2016. – С. 19-21.
3. Галюк І.Б. НАК "Нафтогаз України" у забезпеченні енергетичної незалежності України // Економіка та управління в нафтогазовому комплексі України: актуальні проблеми, реалії та перспективи : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Івано-Франківськ, 2016. – С. 21-23.
4. Концепція створення в Україні мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів на період до 2020 року. Розпорядження КМУ від 8 грудня 2009 р. № 1498-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/nras/243201132>
5. Державна служба статистики України Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Україна займає перше місце в світі за рівнем споживання автогазу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/biz/markets/avtogaz-ukrajina-stala-svitovim-liderom-za-rivnem-spozhivannya-avtogazu-novini-ukrajini-50061160.html>
7. Мазур В.М. Статистичний аналіз постачання та споживання енергії з відновлюваних джерел в Україні // Ефективна економіка. – 2014. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3618>